

mezésével vagy digitalizálásával egyrészt megszűnhetnek a helyi és a könyvtárközi kölcsönzés eddigi konfliktusai, másrészt megoldódik a nyomtatott dokumentumok törzspéldányának vagy tartalmának biztonságos megővése mind a jövő, mind a jelen olvasói számára.

/LINE, M. B.: Interlending and conservation: Friends or foes? = Interlending and Document Supply, 16. köt. 1. sz. 1988. p. 7–11./

(Zoltán Imre)

A folyóiratok árváltozásai

A folyóiratok és a velük egy tekintet alá eső egyéb kiadványok "örökzöld" problematikájának egyik fontos összetevője az árkérdés.

Az elmúlt néhány évben az árak előrejelzése még nehezebbé vált. Az általános árnövekedési tendencián kívül ugyanis jelentős szerepet játszott benne az infláció és az USA-dollárnak a többi valutához mért változó értéke. Számos könyvtáros tudna rémtörténeteket mesélni arról, hogy miközben az egyik évben órási összeget kért kiegészítésként a költségvetéstől, hogy az állandó megrendeléseit biztosítani tudja, ez a szóban forgó évben olyan túligénylésnek bizonyult, amelyet a következőben fel nem használt összegként levettek a keretéből; amikor viszont a minden eddiginél magasabb inflációs ráta miatt a csonkított keret sokkal kisebb lett a szükségesnél.

A legtöbb könyvtár beszerzésének mintegy 50%-át költi el folyóiratokra, de a vállalati könyvtáraknál ez az arány még magasabb, gyakran eléri a 85–90%-ot is.

Az Amerikai Kiadók Szövetségének (*Association of American Publishers, Inc.*) megbízásából végzett felmérés szerint a könyvtárosok általában a folyóirat-árak évi 9%-os áremelkedésével számolnak, de 73 amerikai tudományos könyvtár esetében ez már 1986-ban is 9,5%-os volt, 1987-ben pedig valószínűleg eléri a 10,9%-ot [1]. Ha el is fogadunk az elmúlt öt évben egy átlagosan 9%-os évi árnövekedést, bizonyos, hogy az állomány összetételének függvényében komoly különbségek vannak az egyes könyvtárak között. Ez adódik az állomány országok szerinti megoszlásából, az egyéni és az intézményi előfizetési árak különbségeiből, az egyes valuták egymáshoz mért értékének változásából.

A fentiek egyik részletéről, az egyéni és az intézményi előfizetési árak különbségéről az USA-ban az *Editing History* adott közre adatokat. Belőlük kiderül, hogy a 89 legjelentősebb kémiai, fizikai, pszichológiai, közgazdasági, szociológiai és üzleti folyóiratnál az "árdiszkriminációból" ekként adódó különbség 1974 és 1984 között 58,4%-ról 74,2%-ra nőtt [2].

A folyóiratárak statisztikai elemzéséhez 4 különböző USA-beli könyvtárban történt felmérés: egy főiskolai könyvtárban, egy gyógyszeripari nagyvállalatnál, egy állami és egy magánegyetemenél.

A statisztikai áttekintés kedvéért a felmérésben csak olyan folyóiratok szerepeltek, amelyek az elmúlt öt évben már léteztek. Az öt éven belül indult vagy

megszűnt címek kimaradtak a felmérésből.

A felmérés eredményei alapján megállapítható, hogy az inflációs rátából eredő árnövekedés öt év alatt 41,7%-os volt, ami évi 8,4%-os inflációnak felel meg. Ebből következik, hogy 1994-re a mai árak kétszeresére lehet számítani.

Sajnálatos összefüggés, hogy ha a jelenlegi kiadói árak a könyvtárakat az előfizetések lemondására kényszerítik, ez újabb áremelkedést von maga után. Ez elsősorban a tudományos és egyesületi lapoknál várható, amelyek anyagi alapjait nem támogatják hirdetések.

Ami az egyéni és az intézményi előfizetési ár közötti különbség csökkentését illeti, az angol kiadókkal (ők ui. a "legmohóbbak") máris tárgyalások folynak a "diszkrimináció" enyhítése érdekében.

Ha a statisztikai elemzés nem is adhat egzakt választ arra, hogy mi történik a jövőben a folyóiratárak terén, bepillantást adhat abba, hogy hogyan alakult ki a mai helyzet. Nem valószínű, hogy a jövőben az elmúlt öt évhez képest alapvető változás történne ezen a területen, akár az infláció hatását nézzük, akár a különböző valuták közötti áringadozást. Egy bizonyos: ahogy az áremelkedés folytatódik, egyre nagyobb nyomás nehezedik a könyvtárakra, hogy pontosan ítéljék meg a várható költségeket. Ez az elemzés alap lehet ahhoz, hogy más eszközökkel együtt hozzájáruljon a folyóirat-gyűjtemények fenntartását biztosító pénzeszközök nagyságának előrejelzéséhez.

Irodalom

- [1] Library Acquisitions Survey. Ed. Professional and Scholarly Publishing Division of the Association of American Publishers Inc. for the Center for Book Research, University of Scranton, 1985. 14 p.
- [2] Price Differentials. = *Editing History*. The Newsletter of the Conference for Historical Journals, 11. sz. 1985. dec. p. 3.

/GREENE, P. E. N.: Serials prices: an historical perspective. = *The Serials Librarian*, 11. köt. 3–4. sz. 1987. p. 19–29./

(Trébits Gyuláné)